

Izdavač: Denis Nepokoj (ur.)
Pomorski i povijesni muzej
Hrvatskog primorja Rijeka
Godina izdanja:
ISBN 953-96915-9-1

MONOGRAFIJA: POMORSKI I POVIJESNI MUZEJ HRVATSKOG PRIMORJA RIJEKA

DENIS NEPOKOJ □ Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka

Godina 2003. u Pomorskom je i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja bila u znaku obilježavanja 110. obljetnice kontinuirane muzejske djelatnosti u Rijeci.

Tako se Međunarodni dan muzeja ove 2004. pokazao kao idealna prigoda da predstavljanjem Monografije Muzeja zaokružimo godinu u kojoj su sva naša nastojanja bila usmjerena na predstavljanje ustanove što nastavlja put za početak prije više od jednog stoljeća.

Višegodišnji je rad na proučavanju muzejske prošlosti, na koju kao da se preslikala složenost povijesnih okolnosti u kojima se razvijao i sâm Grad, pretočen u reprezentativno dvojezično, hrvatsko-englesko izdanje. Na gotovo četiri se stotine stranica koncipiranih u dva dijela prikazuje sto desetogodišnja muzejska povijest.

Prvi dio Monografije započinje **Proslavom i Pohvalom muzeju**.

Proslava autorice i urednice Denis Nepokoj daje odgovor na moguće pitanje *zašto obilježavamo 110., a nismo, kao što je uobičajeno, obilježili 100. obljetnicu*, ali i upoznaje s projektima koji su obilježili obljetničarsku 2003. godinu.

Pohvala muzeju esej je koji kao svoje razmišljanje o ulozi muzeja u suvremenoj Hrvatskoj potpisuje Slobodan Prosperov Novak. Ističući razliku između muzeja nekoć koji su *uz pomoć estetskih ili melodramatičnih relikata pokazivali moć aktualnih ideologija i vlasti* i muzeja danas koji *proslavljaju tajnu sadašnjosti*, Novak ističe ideju o modernom muzeju - *muzeju bez vremena, muzeju vječite sadašnjosti*, o prostoru u kojem vrijeme govori iz one samo sada i ovdje vidljive egzistencije.

Dio Monografije u kojem progovaramo o prošlosti započinje s *Pričom o čaši: iz povijesne bilješke o dvojici careva, jednom hrabrom generalu i jednoj samo naizgled običnoj čaši koja, čuvana u obitelji generalovih nasljednika kao mila uspomena, potiče osnivanje muzeja čitamo o počecima muzejske djelatnosti u Rijeci*. Iscrpno o tome doznajemo u tekstu *Od čaše do muzeja* autorice Denis Nepokoj.

Zahvaljujući noticama dnevnoga lista *La Bilancia* te njegovu vlasniku Emidiju Mohovichu koji svakodnevno potiče građane na prikupljanje predmeta *da bi se i na Rijeci mogao obrazovati muzej*¹ i objavljuje imena darovatelja, slažemo priču o razvoju ustanove čiji je sljednik i Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja.

Kronologija autorica Marice Balabanić Fačini i Denis Nepokoj prikaz je svih događaja važnih za razvoj muzejske djelatnosti u Gradu od 1775. i tajna posjeta cara Josipa II. do kraja 2003. godine, ali i okolnosti koje 1893. dovode do osnivanja *Musea Civica*, 1933. Gradskog muzeja Sušak, a 1961., nakon niza organizacijskih promjena, i Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka.

U drugom dijelu Monografije iz prošlosti prelazimo u vrijeme sadašnje. Tekstom i slikom predstavljeno je četrdesetak zbirki predmeta koji su danas u fondusu Arheološkog, Etnografskog, Kulturnopovijesnog odjela te Odjela za povijest pomorstva, Etnografske zbirke otoka Krka u Dobrinju i Muzejske zbirke Kastavštine.

O **Arheološkom odjelu**, koji sadrži građu pribavljenu kupnjom, darivanjima, hidroarheološkim istraživanjima te, u novije vrijeme, arheološkim iskopavanjima i istraživanjima, piše Željka Cetinić. Formiranje Arheološke zbirke - prvotno u sklopu Kulturnopovijesnog odjela Narodnog muzeja, a potom kao dijela Povijesnog odjela tada već Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja - 1962. godine rezultira ustanovljenjem Arheološkog odjela Muzeja, unutar kojeg su danas Prapovijesna, Antička i Srednjovjekovna zbirka, Hidroarheološka i Numizmatička zbirka te Zbirka kamenih spomenika.

Etnografski odjel predstavlja Mirjana Kos Nalis. Formiran 1956. radi sakupljanja i predstavljanja građe etnografskog karaktera s prostora Hrvatskoga primorja s pripadajućim otocima (Krk, Cres, Unije, Susak, Ilovik, Rab) i Gorskoga kotara, Odjel danas okuplja šest zbirki predmeta. U četiri su zbirke predmeti uključeni s obzirom na materijal od kojeg su izrađeni - Zbirka keramike, Zbirka tekstila, Zbirka predmeta od drva i metala, Zbirka predmeta od kamena - dok Zbirka *Varia* sadrži materijalizirane elemente duhovne i društvene kulture te predmete kod kojih ni jedan materijal izrade nije dominantan u odnosu na funkciju predmeta. Godine 1974. kao jedna je od zbirki Etnografskog odjela Muzeja otvorena Etnografska zbirka otoka Krka u Dobrinju.

Dvadeset i tri zbirke **Kulturnopovijesnog odjela** predstavljaju Margita Cvijetinović Starac, Marica Balabanić Fačini, Goroslav Oštrić i Denis Nepokoj. Najstariji i najveći odjel Muzeja objedinjuje raznovrsnu pisanu građu i predmete koji govore o povijesnom razvoju, načinu života i kulturnim postignućima žitelja Grada i šireg područja koje svojom djelatnošću pokriva Muzej.

Margita Cvijetinović Starac prikazuje povijesni razvoj Odjela te okolnosti koje dovode do osmišljena prikupljanja građe kulturnopovijesnog značenja. Od 1875. godine, kad započinje prikupljanje predmeta za muzej, do kraja Drugoga svjetskog rata građa se prikuplja uglavnom zahvaljujući otkupima, da bi nakon integracije riječkog i

sušačkog muzeja započelo sustavno prikupljanje donacijama i otkupima te muzeološka obrada predmeta koji danas čine građu Zbirke slika, Zbirke *Venucci*, Grafičke zbirke, Zbirke skulptura te Zbirke *Varia*. Prikaz tih zbirki daje Margita Cvijetinović Starac.

Čak jedanaest raznorodnih zbirki predmeta Kulturnopovijesnog odjela predstavlja Marica Balabanić Fačini. Zbirka *Kresnik*, Zbirka namještaja, Zbirka satova, Zbirka keramike, Zbirka stakla, Zbirka brava, ključeva i okova, uz koju se vezuje i Zbirka kovina, Zbirka egzotike, Zbirka razglednica, Zbirka fotografija, Zbirka mode i pratećih detalja te Sakralna zbirka svjedočanstva su o načinu življenja, ekonomskom stanju i ukusu naručitelja te o civiliziranosti sredine u kojoj je živio i radio. Ta je građa od posebnog značenja za kulturnu povijest Primorsko-goranske županije i prvora- zredni materijalni dokument, tim više što je veliki dio predmeta s ovog područja otuđen ili uništen.

Bogatstvo Heraldičke zbirke, Zbirke oružja i Zbirke arhivalija predstavlja Goroslav Oštrić, dok o Kazališnoj zbirci piše Denis Nepokoj.

Odjel povijesti pomorstva, čija je djelatnost usmjerena na istraživanje hrvatskih tradicijskih vrijednosti i očuvanje pomorske baštine Rijeke i Hrvatskog primorja, predstavlja Nikša Mendeš. Zbirka litografija, crteža i nacрта, Zbirka maketa i modela jedrenjaka i parobroda, Zbirka pomorskih i zemljopisnih karata i atlasa, Zbirka brodskih dnevnika i brodskih isprava, Zbirka navigacijskih instrumenata i brodske opreme, Zbirka fotografija i razglednica te Zbirke *Luppis* i *Sinčić* predstavljaju bogatstvo materijalne kulture vezane uz tisućljetnu pomorsku tradiciju ovoga prostora.

Muzejska zbirka Kastavštine izdvojena je zbirka Pomorskog i povijesnog muzeja otvorena 6. lipnja 1981. u Kastvu, a tekstom je predstavlja Margita Cvijetinović Starac.

Još davne 1966. godine, slijedeći ideju skupine riječkih intelektualaca koji ističu da *cilj muzeja nije samo zadovoljiti znatiželju publike već i odgajati*², osnovan je **Pedagoški odjel** Muzeja, o kojem piše Denis Nepokoj, dok **Biblioteku** i **Zbirku negativa i dijapozitiva** predstavlja Melanija Štokov.

Uz opsežnu **Bibliografiju** koju je priredila Smiljka Fajdetić nalazi se i **Kazalo osobnih imena** s devet stotina i trideset imena koja se pojavljuju u tekstu.

Paralelno s hrvatskim tekstom i engleski je prijevod koji potpisuje Snježana Bokulić, a grafička je urednica Vesna Rožman. Tekst je bogato ilustriran s više od četiri stotine fotografija čiji su autori Željko Stojanović, Srećko Ulrich i Egon Hreljanović.

Monografija Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja prvi je cjelovit prikaz razvoja muzeja i muzejske djelatnosti u Rijeci, i to od začetaka takvih aktivnosti do danas. Put do osnutka muzeja nije bio ni jednostavan ni lak, ali muzealci su, unatoč ponekad i nepovoljnim okolnostima i nerazumijevanju - pa i apsurdima poput onog kad se u gradu intenzivne izgradnje godinama ne pronalazi primjeren prostor za smještaj muzeja - uspjeli pokazati koliko je važno za *nove naraštaje sačuvati ona dobra koja se mogu zaboraviti, a potječu od naših uvaženih djedova*, kako još 1887. piše *La Bilancia*. Na tom se putu prikupljanja, čuvanja, proučavanja i izlaganja ponekad i malih, ali uvijek neprocjenjivo vrijednih dokaza vlastita identiteta temelji i danas djelatnost Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja.